

**Lakuan Bahasa Janji dan Ekspresi:
 Kajian terhadap Ucapan lisan Tun Dr. Mahathir dalam isu 1MDB**

Abd Ganing Laengkang
abdulganing@kuis.edu.my
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor

Ab Razak Ab Karim
abrazak@um.edu.my
Universiti Malaya

Rohaidah Haron
eyda1826@um.edu.my
Universiti Malaya

ABSTRAK

Kajian ini berkaitan dengan lakuan janji dan lakuan ekspresi yang terdapat dalam ucapan Tun Dr. Mahathir sepanjang tahun 2015 hingga 2017. Sebanyak sepuluh ucapan lisan Tun Dr. Mahathir dipilih untuk dianalisis dengan menggunakan kerangka teori yang diperkenalkan oleh Searle (1969 & 1979). Pemilihan data dilakukan secara sampel bertujuan, iaitu memilih ucapan yang tertumpu pada satu isu, iaitu isu 1Malaysia Development Berhad (1MDB). Secara umumnya, lakuan janji ialah ujaran yang mengikat penutur dengan apa yang diujarkan. Lakuan ekspresi pula ialah ujaran yang memperlihatkan perasaan dan emosi penutur. Dari sudut lakuan janji, kajian ini mendapati Tun Dr. Mahathir hanya melakukan janji selepas beliau menubuhkan Parti Peribumi Bersatu Malaysia (PPBM) dan ketika memulakan kempen Pilihan Raya Umum ke-14 (PRU14). Antara janji yang dilakukan ialah menyelamatkan negara daripada pemimpin kleptokrasi, mengembalikan keadilan, biasiswa, tidak rasuah dan sebagainya. Dari sudut lakuan ekspresi, analisis mendapati 16 subkategori lakuan ekspresi. Daripada jumlah tersebut, sebanyak 13 ekspresi dilakukan terhadap pengurusan 1MDB. Antara ekspresi tersebut ialah lakuan kehendak, yakin, bimbang, malu, dan sebagainya. Perkara yang dikehendaki dalam ucapan tersebut ialah hendak mengetahui perkara sebenar di sebalik 1MDB. Kajian ini merumuskan bahawa lakuan janji Tun Dr. Mahathir hanya disampaikan apabila beliau keluar UMNO dan memulakan kempen PRU14 sebagai langkah menyelesaikan masalah 1MDB. Selain itu, lakuan ekspresi juga memperlihatkan Tun Dr. Mahathir berusaha untuk mendapat penjelasan terperinci mengenai 1MDB.

Kata kunci: Lakuan bahasa, janji, ekspresi, Tun Dr. Mahathir, dan 1MDB.

**Speech Act of Commissives and Expressives:
 A Case Study on the Speech of Tun Dr. Mahathir in the 1MDB issue**

ABSTRACT

This study deals with the speech act of commissives and expressive in the speech of Tun Dr. Mahathir during the year of 2015 until 2017. Ten of Dr. Mahathir's speeches was selected for analysis using the theoretical framework introduced by Searle (1969, 1979). The selection of data was conducted base on the purposive sampling, namely choosing a speech that focused on one issue - 1Malaysia Malaysian Development Berhad (1MDB). Generally, speech act of

commissives is utterances binds the speaker to what is spoken. Speech act of expression is utterances that expresses the feeling and emotions of the speaker. In term of the speech act of commissive, this study found Tun Dr. Mahathir only made his promise after he established the Parti Peribumi Bersatu Malaysia and when he started campaigning for the 14th General Election (GE14). Among the promises that he made are to save the country from kleptokrasi leaders, restore justice, scholarship, do no practice corruption and so on. In term of speech act of expressive, the analysis found 16 subcategories. Out of these number, a total of 13 related expressive on the 1MDB issue. Among subcategories of speech act of expressive are acts of desire, confidence, worry, shame, and so on. His desire in the speech is to find out the truth behind 1MDB. This study concludes that the speech act of commissive is only delivered when he left UMNO and started campaigning for GE14 as a solution to the 1MDB problem. In addition, the act of expression also shows Tun Dr. Mahathir is trying to get a detailed explanation of 1MDB.

Keyword: Speech Act; commissive, expression, Tun Dr. Mahathir, 1MDB.

PENGENALAN

Bahasa ialah alat untuk manusia berkomunikasi dalam pelbagai aktiviti kehidupan harian. Bahasa memainkan peranan penting dalam menyampaikan maklumat, emosi, pemikiran dan sebagainya. J.L Austin (1962) merupakan ahli falsafah pertama yang melihat bahawa bahasa tidak hanya *menyatakan sesuatu* atau *menyampaikan sesuatu*, sebaliknya Austin (1962) melihat dari bahasa memperlihatkan *tindakan seseorang*. Beliau mengatakan bahawa mengujarkan sesuatu bermaksud seseorang sedang melakukan sesuatu. Hal ini dipersetujui oleh sarjana selepas beliau, seperti Searle (1969, 1979), Bach dan Harnish (1979) dan sebagainya. Selain itu, Manabe (1984) turut menegaskan bahawa sebarang wacana bahasa, sama ada bertulis atau lisan merupakan tindakan manusia. Hal ini ditegaskan melalui pernyataan berikut:

(i) Any linguistic discourse, whether oral or written, is a part of human action, i.e occur as speech act with clear speaker or writer intention inherent in them, (ii) there is hierarchical intention structure in every discourse and its highest level intention coincide with the theme of that discourse, (iii) any discourse, irrespective of its genre types, is produced in order to exercise a certain social conventional force over the addressee to bring about some changes in their attitude toward their value or belief system, (iv) any speech act, whether oral or written, explicitly or implicitly manifest various stage of social interaction, such speaker-hearer, writer-reader, and interaction among participant in the story (hero-villain, protagonist-antagonist, etc.).

(Manabe, 1984, p. 3-4)

Kajian ini menerima pakai konsep yang dikemukakan oleh Manabe (1984) di atas, bahawa sebarang wacana bahasa, sama ada bertulis atau lisan mengandungi tindakan-tindakan tertentu, sesuai dengan niat atau tujuan. Berdasarkan konsep tersebut, kajian memilih ucapan lisan¹ Tun Dr. Mahathir untuk melihatkan tindakan-tindakan beliau dalam menyampaikan ucapan mengenai isu 1MDB. Kajian ini amat penting dilakukan untuk meneliti tindakan-tindakan seorang negarawan dalam ucapannya.

---

¹ Ucapan lisan ini merujuk kepada ucapan tanpa teks.

KAJIAN LEPAS

Kajian lakuan bahasa terhadap pemimpin negara telah banyak dilakukan di luar negara. Antara pengkaji yang melakukan penyelidikan terhadap pemimpin tertinggi negara ialah Ayeomoni dan Akinkuolere (2012), Josiah dan Johnson (2012), Jabber and Zhang (2013), Pratama (2014), Ahmad Syafi'i (2014), Purwadi dan Sihombing (2014), Sagawati (2014), Saputro (2015) dan Umar (2016), dan Alieto dan Devanadera (2018). Mereka melakukan kajian dengan pelbagai aspek lakuan bahasa, iaitu lakuan pernyataan, lakuan arahan, lakuan ekspresi, lakuan janji, dan lakuan pengisytiharan.

Dalam konteks Malaysia, kajian lakuan bahasa terhadap pemimpin tertinggi, khususnya Perdana Menteri belum dilakukan. Dalam konteks kajian bahasa kepimpinan Tun Dr. Mahathir, sebanyak lapan kajian bahasa telah dilakukan. Antara pengkaji yang melakukan kajian bahasa kepimpinan Tun Dr. Mahathir ialah Lim (1992), Kamila (1999), Idris (2001), Abdul Mua'ti (2005), Azimah Shurfa (2010), Abdulrahman (2010), Ahmad Syadzali (2014) dan Mazli (2014). Kajian mereka lebih tertumpu pada kajian retorik dan analisis wacana.

Terdapat beberapa kategori lakuan bahasa yang diperkenalkan oleh sarjana bahasa terdahulu. Misalnya, Austin (1962) memperkenalkan lima kategori lakuan bahasa, iaitu lakuan keputusan (verdictives), lakuan penguasaan (exercitives), lakuan janji (commissives), tabiat kebiasaan (behabitives) dan tanggapan (expositives). Searle (1969, 1979) juga memperkenalkan lima kategori lakuan bahasa, tetapi tidak sama dengan jenis yang diperkenalkan oleh Austin (1962). Lima kategori tersebut ialah lakuan pernyataan (assertive), lakuan arahan (directives), lakuan janji (commissive), lakuan ekspresi (expressive), dan lakuan pengisytiharan (declarations). Selain itu, Vendler (1972) pula memperkenalkan tujuh kategori, iaitu tanggapan (expositives), perjanjian (commissives), tabiat kebiasaan (behabitives), pertanyaan (interrogatives), penguasaan (exercitives), keputusan (verdictives), dan operasi (operatives). Perbezaan jenis dan jumlah kategori lakuan bahasa disebabkan oleh kaedah pengkategorian lakuan bahasa. Namun demikian, kajian ini akan meneliti dua kategori lakuan bahasa yang diperkenalkan oleh Searle, iaitu lakuan janji atau komisif, dan lakuan ekspresi.

PERSOALAN KAJIAN

Tun Dr. Mahathir dikenali sebagai pemimpin yang lantang dan sentiasa berterus terang dalam kritiknya. Beliau bukan sahaja lantang di peringkat negara, malah di peringkat antarabangsa. Kajian Ahmad Syadzali (2014) telah mengkaji imej Tun Dr. Mahathir yang ditonjolkan melalui kajiannya *Media Online Kompas Cyber Media Pada Era Pasca-Orde Baru 2000-2005*. Kajian tersebut memperlihatkan bahawa, dalam konteks Malaysia, Tun Dr. Mahathir digambarkan sebagai seorang diktator, musuh utama pembangkang dan tindakan autoritarian yang dilaksanakannya. Dalam konteks antarabangsa pula, Tun Dr. Mahathir digambarkan sebagai simbol penentangan terhadap hegemoni Barat. Oleh itu, persoalan yang ditimbulkan ialah apakah bentuk-bentuk ekspresi yang ditonjolkan melalui imej tersebut. Selain itu, apakah bentuk janji-janji yang diketengahkan oleh Tun Dr. Mahathir dalam ucapan mengenai isu penuruan 1MDB.

TUJUAN KAJIAN

Berdasarkan dua persoalan di atas, kajian ini dilakukan dengan dua tujuan, iaitu (i) mengenal pasti bentuk-bentuk lakuan ekspresi Tun Dr. Mahathir dan (ii) mengenal pasti janji-janji yang diketengahkan oleh Tun Dr. Mahathir dalam ucapannya mengenai isu 1MDB.

KERANGKA TEORI

Tiga sarjana utama yang membahaskan konsep lakuan bahasa, iaitu Austin (1962), Searle (1969, 1979), dan Bach dan Harnish² (1979). Ketiga-tiga tokoh ini melihat bahawa sesuatu ujaran yang dihasilkan melibatkan tindakan seseorang. Austin (1962) merupakan sarjana pertama yang membahaskan konsep lakuan bahasa. Kemudian, konsep Austin dikemas kini oleh Searle (1969, 1979) dan Bach dan Harnish (1979). Namun demikian, kajian ini akan menggunakan konsep lakuan bahasa yang diperkenalkan oleh Searle (1969, 1979) dalam menganalisis lakuan bahasa. Searle (1969, 1979) tidak menolak konsep lakuan bahasa oleh Austin (1962), sebaliknya mengemas kini kaedah pengkategorian yang diaplikasikan oleh Austin (1962). Menurut Searle (1969, 1979), terdapat lima kategori lakuan bahasa, iaitu lakuan pernyataan, lakuan arahan, lakuan komisif, lakuan ekspresi dan lakuan pengisytiharan. Lima jenis lakuan ini dikategorikan berdasarkan tiga kriteria utama, iaitu tujuan ilokusi (illocutionary point), arah kesesuaian (direction of fit), dan keadaan psikologi (psychology state). Tujuan ilokusi bermaksud ialah tujuan sesuatu ujaran disampaikan. Arah kesesuaian merujuk kepada sama ada ujaran disesuaikan dengan tindakan atau sebaliknya, tindakan disesuaikan dengan ujaran. Kriteria keadaan psikologi merujuk kepada kedudukan psikologi semasa mengujarkan sesuatu.

Kajian ini meneliti dua kategori lakuan bahasa, iaitu lakuan janji dan lakuan ekspresi. Konsep lakuan janji oleh Austin (1962) dengan Searle (1969, 1979) dan Bach dan Harnish (1979) adalah sama. Lakuan janji didefinisikan sebagai perjanjian yang mengikat seseorang untuk melakukan tindakan tertentu. Antara tindakan yang termasuk dalam kategori ini ialah tindakan *berjanji*, *bersumpah*, *menjamin*, dan sebagainya. Searle (1969, 1979) menerima definisi Austin (1962) tentang lakuan perjanjian atau komisif dengan mengatakan bahawa lakuan tersebut mengikat penutur untuk melakukan sesuatu pada masa akan datang. Dengan perkataan lain, lakuan komisif ialah satu bentuk perjanjian kerana penutur terikat dengan perkara yang telah dipertuturkan. Hal ini selari dengan konsep yang dikemukakan oleh Bach dan Harnish (1979), dan mereka menambah bahawa tindakan menawarkan juga adalah sebahagian daripada janji.

Austin (1962) tidak memperkenalkan lakuan ekspresi sebagai satu kategori lakuan bahasa. Lakuan ekspresi hanya diperkenalkan oleh Searle (1969, 1979) selepas mengemas kini konsep lakuan bahasa yang diperkenalkan oleh Austin (1962). Lakuan *ekspresi* merujuk kepada ujaran yang menunjukkan pernyataan psikologi (tertumpu pada emosi). Konsep ini selari dengan maksud yang diberikan oleh *Kamus Dewan Edisi Keempat* (2007, p. 382) bahawa *ekspresi* merujuk kepada pelahiran maksud atau perasaan dengan kata-kata. Dalam kajian ini, lakuan ekspresi ialah lakuan yang menunjukkan ujaran-ujaran yang menggambarkan perasaan dan emosi tertentu melalui kata-kata, sama ada secara lisan atau tulisan. Antara sublakuan ekspresi ialah lakuan mengucapkan terima kasih, takziah, ucapan tahniah, alu-aluan, kesal, dan sebagainya. Kajian ini merumuskan lakuan janji merupakan ujaran yang mengikat penutur untuk melakukannya pada masa akan datang, manakala lakuan ekspresi pula ialah lakuan yang memperlihatkan unsur perasaan atau emosi penutur dalam komunikasi. Konsep ini akan diketengahkan dengan meneliti sepuluh ucapan lisan Tun Dr. Mahathir sepanjang 2015 hingga 2017 berkenaan dengan isu 11MDB. Kedua-dua aspek ini penting untuk meneliti sikap dan jenis-jenis perasaan atau emosi dalam menghadapi isu pengurusan 1MDB.

---

² Barch & Harnish merupakan penulis bersama, dilihat sebagai satu kerangka teori.

KAEDAH DAN BAHAN KAJIAN

Kajian ini bersifat kualitatif, iaitu analisis ujaran berdasarkan konsep lakuan bahasa. Kaedah ini melibatkan kajian tinjauan terhadap kajian-kajian lepas tentang lakuan bahasa dan kerangka teori lakuan bahasa. Sepuluh rakaman ucapan lisan Tun Dr. Mahathir dipilih melalui muat turun daripada sumber youtube.com. Rakaman tersebut ditranskripsikan untuk memudahkan analisis. Analisis dilakukan menggunakan kerangka teori Searle (1979). Dalam kerangka teori tersebut, Searle (1979) telah menetapkan tiga kriteria utama dalam mengkategorikan lakuan bahasa, iaitu tujuan ujaran, arah kesesuaian, dan keadaan psikologi (*psychological state*). Dari segi analisis data, rakaman ditranskripsikan, kemudian dianalisis menggunakan kerangka teori yang diaplikasikan. Sesebuah rakaman mengandungi tiga struktur utama, iaitu tajuk, tema, dan ujaran. Kedudukan sesuatu ujaran yang dianalisis akan diberikan label, iaitu seperti berikut:

[24] Harta kepunyaan mereka, apabila kami menang, kami akan kembali balik barangan yang dirampas oleh penyangak ini. (R9:T4:U24)

Label (R9:T4:U24) yang terdapat dalam petikan ujaran di atas merujuk kepada Tajuk Rakaman 9, Tema 4, dan Ujaran 24. Dengan perkataan lain, ujaran di atas dipetik daripada rakaman kesembilan, dalam tema keempat dan ujaran yang ke-24.

Sebanyak sepuluh rakaman ucapan Tun Dr. Mahathir telah dipilih untuk dianalisis. Rakaman tersebut dipilih bagi tempoh 2015 hingga 2017. Tiga rakaman ucapan pada 2015, empat ucapan pada 2016, dan tiga ucapan pada 2017. Data dipilih secara sampel bertujuan dan diperoleh melalui muat turun daripada *YouTube*. Jumlah durasi bagi keseluruhan sepuluh rakaman tersebut adalah sebanyak 4 jam 10 minit bersamaan 250 minit. Tajuk rakaman tersebut ialah (i) *Bicara Negarawan Bersama Tun Dr. Mahathir*; (ii) *Nothing To Hide*; (iii) *Najib Tidak Layak Untuk Jadi Perdana Menteri*; (iv) *Saya Disiasat Sapu Duit Banyak Mana*; (v) *Ucaptive Dalam Forum Laporan PAC IMDB*; (vi) *Tun Mahathir: IMDB dan Derma Najib Razak*; (vii) *Isu IMDB*; (viii) *Ceramah Selamatkan Malaysia: Hapuskan Kleptokrasi, Martabatkan Rakyat*; (ix) *Himpunan Sayangi Malaysia: Hapuskan Kleptokrasi dan* (x) *Tun Mahathir: Satu Dunia Tahu Najib Pencuri Duit*.

ANALISIS DAN DAPATAN KAJIAN LAKUAN JANJI DAN EKSPRESI

Berdasarkan analisis, Tun Dr. Mahathir mempamerkan banyak bentuk janji, sikap dan emosi semasa menyampaikan ucapan mengenai isu pengurusan 1MDB. Dalam konteks ini, lakuan janji tidak mengandungi sublakuan lain. Lakuan ekspresi pula memperlihatkan 16 sublakuan atau 16 jenis ekspresi. Jadual 1 berikut menunjukkan kekerapan lakuan janji dan lakuan ekspresi.

JADUAL 1: Kekerapan Ujaran Lakuan Janji dan Lakuan Ekspresi

Kategori lakuan	Kekerapan	Peratus (%)
Lakuan Janji	21	11
Lakuan Ekspresi	174	89
Jumlah Keseluruhan	195	100

Berdasarkan jadual di atas, lakuan ekspresi lebih kerap diperlihatkan berbanding lakuan janji. Lakuan ekspresi mencatatkan kekerapan 89% berbanding lakuan janji. Hal ini turut menggambarkan bahawa Tun Dr. Mahathir memperlihatkan pelbagai perasaan dan emosi mengenai isu 1MDB. Selain itu, data di atas juga menunjukkan sikap Tun Dr. Mahathir yang

tidak banyak berjanji. Sebanyak 16 sublakuan bahasa ekspresi. Namun demikian, ia dipecahkan kepada dua, iaitu (i) lakuan ekspresi yang hanya ditujukan kepada pendengar, seperti lakuan sapaan, lakuan terima kasih dan lakuan salam; (ii) lakuan ekspresi yang berkaitan dengan 1MDB. Jadual berikut pula menunjukkan kekerapan 16 sublakuan bahasa ekspresi.

JADUAL 2: Kekerapan Sublakuan Kategori Ekspresi kepada pendengar

Sublakuan	Kekerapan	Peratus (%)
Sapaan	53	30.46
Hendak	30	17.24
Terima Kasih	15	8.62
Yakin	12	6.9
Salam	11	6.32
Syukur	7	4.02
Kecindan	7	4.02
Bimbang	7	4.02
Tidak Tahu	6	3.45
Pujian	6	3.45
Pelik	5	2.87
Enggan	5	2.87
Malu	4	2.3
Tidak Hairan	2	1.14
Tidak Memaafkan	2	1.14
Gembira	2	1.14
Jumlah Keseluruhan	174	100

Berdasarkan jadual di atas, lakuan sapaan mencatatkan kekerapan tertinggi dengan jumlah ujaran sebanyak 53 atau 30.46%. Hal ini menunjukkan Tun Dr. Mahathir banyak melakukan sapaan berbanding lakuan lain. Lakuan hendak pula mencatatkan kekerapan kedua tertinggi, iaitu sebanyak 30 ujaran. Dalam konteks ini, Tun Dr. Mahathir memperlihatkan pelbagai keinginan dalam lakuan ekspresi, termasuklah keinginan untuk mengetahui status pengurusan 1MDB. Selain itu, lakuan terima kasih di tempat ketiga tertinggi, dengan jumlah kekerapan sebanyak 15 ujaran. Ujaran keempat tertinggi ialah lakuan yakin, manakala lakuan salam berada di tempat kelima dengan jumlah 11 ujaran. Sebelas lakuan lain mencatatkan kekerapan kurang daripada 10 ujaran.

LAKUAN JANJI

Lakuan janji ialah ujaran yang menunjukkan penutur terikat dengan perkara yang dituturkan. Analisis kajian mendapati 21 ujaran janji dilakukan yang dilakukan oleh Tun Dr. Mahathir. Namun demikian, kajian ini mendapati Tun Dr. Mahathir hanya melakukan janji hanya selepas beliau menubuhkan Parti Peribumi Bersatu Malaysia (PPBM). Parti ini juga dikenali sebagai Parti Bersatu dan dipengerusikan sendiri oleh Tun Dr. Mahathir. Terdapat sembilan perkara yang dijanjikan oleh Tun Dr. Mahathir, seperti yang dipaparkan dalam jadual berikut:

JADUAL 3: Kekerapan Tentang Perkara Yang dijanjikan

Perkara Yang Dijanjikan	Kekerapan	Peratus (%)
Kembalikan Keadilan/Hak	6	28.5
Biasiswa dan Subsidi	4	19.0
Tidak Rasuah	3	14.3
Selamatkan Negara	2	9.5

Perkara Yang Dijanjikan	Kekerapan	Peratus (%)
Penuhi Kehendak Rakyat	2	9.5
Peluang Pekerjaan	1	4.5
Jawatan Kepada DAP	1	4.5
Hapuskan GST	1	4.5
Bebaskan Anwar	1	4.5
Jumlah Keseluruhan	21	100

Jadual 3 di atas menunjukkan sembilan perkara yang dijanjikan oleh Tun Dr. Mahathir. Perkara tertinggi yang dijanjikan oleh Tun Dr. Mahathir ialah mengembalikan keadilan atau hak seseorang, dengan kekerapan sebanyak tujuh ujaran. Janji tentang pemberian biasiswa atau pemberian subsidi mencatatkan kekerapan kedua tertinggi dengan jumlah kekerapan sebanyak empat, kemudian diikuti di tempat ketiga oleh janji tentang tidak akan rasuah, dengan tiga jumlah ujaran. Enam perkara lain masing-masing mencatatkan kekerapan antara satu hingga dua ujaran. Empat contoh berikut ialah lakuan janji Tun Dr. Mahathir

1. [24] Harta kepunyaan mereka, **apabila kami menang**, kami akan kembali balik barangan yang dirampas oleh penyangak ini. (R9:T4:U24)
2. [25] **Ini janji kita, janji** bahawa kita akan tidak terlibat dengan rasuah. (R8:T7:U25)
3. [20] **Apabila kami memerintah**, [21] percayalah **kami akan** hidup(kan) semula biasiswa, [22] peluang-peluang kerja, [23] subsidi minyak, [24] subsidi gula, dan [25] kita akan hapuskan GST (diikuti sorakan). (R9:T8:U20)

Ujaran dalam contoh 1 berkaitan dengan janji untuk mengembalikan hak atau barangan individu yang dirampas semasa kepimpinan Dato Sri Mohd Najib. Konteks ujaran ialah Tun Dr. Mahathir menjelaskan bahawa terdapat pegawai kerajaan tertentu yang menerima tekanan daripada kepimpinan Dato Seri Mohd Najib, seperti kehilangan jawatan, gaji tidak dinaikkan, pangkat diturunkan, pencen dihentikan, harta dirampas, perniagaan disekat, dan sebagainya. Oleh itu, Tun Dr. Mahathir melakukan janji, sekiranya menang dalam PRU14, beliau berusaha mengembalikan hak mereka yang menerima tekanan tersebut. Ujaran dalam contoh 2 juga amat jelas tentang janji yang dilakukan, iaitu tidak akan terlibat dengan amalan rasuah jika berjaya menjadi pemerintah selepas PRU14. Konteks ujaran dalam contoh 2, Tun Dr. Mahathir yakin bahawa gabungan pembangkang berupaya untuk mewujudkan kerajaan yang demokrasi dan adil tanpa amalan rasuah. Oleh sebab itu, Tun Dr. Mahathir melakukan janji tersebut.

Ujaran dalam contoh 3 menunjukkan ujaran pelbagai janji secara berurutan. Dalam ujaran tersebut, terdapat lima janji secara serentak, iaitu mewujudkan semula biasiswa kepada pelajar-pelajar, memperbanyak peluang pekerjaan, memberikan subsidi minyak, subsidi gula, dan menghapuskan GST. Menurutnya, janji hanya akan dapat dilaksanakan sekiranya barisan pembangkang berjaya memenangi PRU14. Kajian ini merumuskan bahawa lakuan janji dalam ucapan lisan Tun Dr. Mahathir merupakan ujaran yang mengikat beliau untuk melakukannya selepas gabungan Pakatan Harapan memenangi PRU14.

KATEGORI EKSPRESI

Lakuan ekspresi ialah lakuan yang menunjukkan ujaran-ujaran psikologi atau ujaran-ujaran yang menggambarkan perasaan dan emosi tertentu. Kajian ini mendapati 16 sublakuan kategori ekspresi dan jumlah keseluruhan ujaran bagi kategori ekspresi adalah sebanyak 174. Jumlah ini menjadikan lakuan ekspresi berada di tempat ketiga tertinggi daripada lima kategori yang terdapat dalam ucapan lisan Tun Dr. Mahathir.

Lakuan Sapaan Umum

Menurut Ab Razak et.al (2018), sapaan umum merujuk kepada sapaan secara umum atau sistem sapaan berdasarkan sistem budaya sesuatu masyarakat. Kajian ini pula meletakkan lakuan sapaan sebagai lakuan ekspresi kerana sapaan merupakan satu bentuk perasaan hormat dan penghargaan. Dalam bahasa Melayu, terdapat beberapa sistem sapaan umum, seperti tuan-tuan, puan-puan, saudara-saudari, encik, tuan, 'pak, abang, adik, dan sebagainya. Oleh sebab data kajian ialah ucapan awam, maka sapaan bersifat sehalu, iaitu daripada pengucap kepada pendengar. Lazimnya, pengucap menggunakan sapaan seperti tuan-tuan dan puan-puan, hadirin, Muslimin atau Muslimah. Kajian ini mendapati lakuan sapaan menunjukkan bilangan tertinggi, dengan kekerapan sebanyak 55 ujaran. Sistem sapaan ini juga menunjukkan ekspresi perasaan hormat Tun Dr. Mahathir kepada para hadirin. Contoh berikut ialah lakuan sapaan umum.

1. [5] Seterusnya **Tuan-tuan dan puan-puan, hadirin sekalian** (R8:T1:U5)
2. [1] Dan untuk ini, **tuan-tuan dan puan-puan yang sudi hadir pada malam ini,**
[2] saya harap semua daripada tuan-tuan dan puan-puan... (R8:T8:U1)
3. [1] Terima kasih kepada **tuan-tuan dan puan-puan** yang sudi datang daripada jam 4 petang tadi ... (R9:T9:U1)

Tiga contoh di atas menunjukkan lakuan sapaan. Sapaan tersebut boleh dilakukan di awal atau ketika menyampaikan isi ucapan. Lazimnya, semasa permulaan ucapan, lakuan sapaan didahului ucapan salam atau ucapan terima kasih atas kesudian hadir. Kajian ini merumuskan fungsi utama lakuan sapaan adalah untuk mengelak daripada komunikasi tanpa audiens atau bercakap sendiri. Selain itu, lakuan sapaan juga sebagai satu bentuk penghargaan dan tanda hormat kepada hadirin yang hadir dalam ceramah tersebut.

Lakuan Hendak

Lakuan hendak ialah ujaran yang mengekspresikan keinginan sama ada keinginan terhadap benda, perkara atau keinginan untuk melakukan sesuatu. Dalam kajian ini, analisis mendapati Tun Dr. Mahathir mengekspresikan kehendaknya dalam 30 ujaran atau 17.96% dan lakuan ini berada di tempat kedua tertinggi dalam kategori ekspresi. Sebanyak tujuh jenis kehendak dinyatakan secara jelas dalam ujaran beliau. Jadual 4 menunjukkan kekerapan mengikut jenis kehendak yang wujud dalam ucapan. Dari sudut kekerapan, lakuan hendak tahu mencatatkan kekerapan tertinggi, dengan 9 ujaran atau 30%. Tempat kedua tertinggi ialah lakuan hendak menerangkan dengan tujuh ujaran atau 23.3%, manakala lakuan hendak memulihkan berada di tempat ketiga dengan enam ujaran atau 20%.

JADUAL 4: Kekerapan Jenis Lakuan Hendak

Jenis Kehendak	Kekerapan	Peratus
Hendak Tahu 1MDB	9	30.0%
Hendak Menerangkan	7	23.3%
Hendak Memulihkan	6	20.0%
Hendak Membuktikan	5	16.7%
Hendak Tandatanganan	1	3.3%
Hendak Kempen	1	3.3%

Hendak Menyeru	1	3.3%
Jumlah Keseluruhan	30	100%

Lakuan hendak membuktikan berada pada kedudukan keempat tertinggi dengan lima ujaran atau 16.7%. Lakuan hendak tandatangan, kempen dan menyeru masing-masing mencatatkan kekerapan yang sama, iaitu satu ujaran atau 3.3%. Kajian ini merumuskan bahawa kehendak Tun Dr. Mahathir cenderung ingin tahu tentang 1MDB. Lakuan hendak tahu 1MDB merujuk kepada keinginan Tun Dr. Mahathir untuk tahu perkara sebenar tentang pengurusan, pelaburan dan perniagaan 1MDB. Selain itu, ia juga tertumpu pada kehendak untuk tahu tentang RM2.6 bilion yang terdapat dalam akaun peribadi Dato Sri Mohd Najib. Dalam konteks ini, kehendak ini merupakan niat ucapan Tun Dr. Mahathir tentang pandangannya terhadap isu 1MDB. Lakuan hendak menerangkan adalah ekspresi keinginan untuk menerangkan sesuatu, khususnya pelbagai perkara dalam isu 1MDB.

Lakuan hendak memulihkan merupakan kehendak untuk memulihkan keadaan negara yang didakwa telah dirosakkan oleh Dato Sri Mohd Najib. Kerosakan negara yang dimaksudkan ialah kerosakan sistem kewangan negara, sistem kehakiman dan undang-undang. Selain itu, Tun Dr. Mahathir juga menunjukkan kehendaknya untuk membuktikan bahawa Dato Sri Mohd Najib tidak lagi mendapat sokongan rakyat. Lakuan kehendak yang lain tidak dominan dalam kajian ini. Contoh berikut ialah lakuan hendak oleh Tun Dr. Mahathir.

1. [1] Saya **ingin bercerita** daripada mula. (R1:T3:U1)
2. [21] **Saya nak tau** ada RM2.6 bilion tak. [22] Kalau tak ada, di mana ada duit itu? (R3:T1:U21)
3. [23] Kerana kita cinta kepada negara kita ini, **kita ingin lihat negara** ini diperintah oleh orang yang bukan kleptokrat. (R8:T7:U23)
4. Beri kemenangan kepada dia [30] **supaya kita dapat buktikan** bahawa Najib sudah tidak dikehendaki lagi oleh rakyat Malaysia. (R7:T1T2:U30)

Ujaran dalam contoh 1 menunjukkan ujaran kehendak untuk menjelaskan sejarah penubuhan 1MDB kepada para pendengar. Ujaran ini disampaikan dalam Forum *Nothing to Hide* pada 5 Jun 2015. Ujaran dalam contoh 2 pula berkaitan dengan kehendak untuk tahu kedudukan dana RM2.6 bilion yang ada di dalam akaun peribadi Dato Sri Mohd Najib. Konteks ujaran ialah Dato Sri Mohd Najib membuat pengakuan bahawa dana RM2.6 bilion ialah derma daripada Arab Saudi. Ujaran dalam contoh 3 pula berkaitan dengan kehendak untuk memulihkan negara daripada pemimpin kleptokrasi. Beliau ingin melihat pemimpin negara bersih daripada penyelewengan dana kerajaan. Ujaran dalam contoh 4, Tun Dr. Mahathir menunjukkan keinginan untuk membuktikan bahawa rakyat tidak lagi menyokong Dato Sri Mohd Najib. Secara keseluruhannya, kajian ini merumuskan bahawa lakuan hendak ialah ekspresi keinginan terhadap sesuatu. Selain itu, lakuan hendak juga berfungsi sebagai manifestasi niat ujaran.

Lakuan Terima Kasih

Lakuan terima kasih merupakan satu bentuk ekspresi penghargaan kepada seseorang yang telah berjasa kepada kita. Analisis ini mendapati lakuan terima kasih atau penghargaan ditujukan kepada pihak pendengar dan penganjur semasa menyampaikan ucapan. Ia tidak berkaitan dengan 1MDB. Analisis mendapati lakuan terima kasih berada di tempat ketiga dengan kekerapan 15 ujaran atau 8.9%. Hal ini menunjukkan Tun Dr. Mahathir banyak memberikan penghargaan yang tinggi.

1. [1] Terlebih dahulu saya ucap **banyak terima kasih** pada pihak yang mengadakan majlis ini. (R1:T1:U1)
2. Jadi, [12] tuan-tuan dan puan-puan, [13] saya **ucap terima kasih** [14] kerana sudi dengar ucapan saya. [15] Saya harap (R4:T12:U13)
3. [9] Saya ucap **terima kasih** [10] kerana memberi peluang kepada saya menjelas sedikit tentang sebabnya orang tua ini masih lagi duk kacau (R8:T8:U9)

Berdasarkan kajian ini, lakuan terima kasih lazimnya diucapkan di bahagian permulaan ucapan atau di bahagian akhir ucapan. Ujaran dalam contoh 1 menunjukkan lakuan terima kasih diucapkan pada awal ucapan, manakala contoh 2 dan contoh 3 pula diujarkan pada penghujung ucapan lisan. Selain itu, lakuan terima kasih dalam contoh 1 dan contoh 3 ditujukan kepada pihak penganjur. Lakuan terima kasih dalam contoh 2 pula ditujukan kepada pihak pendengar kerana sudi hadir dan mendengar ucapannya. Kajian ini merumuskan bahawa lakuan terima kasih merupakan satu ekspresi perasaan penghargaan Tun Dr. Mahathir kepada penganjur dan pihak pendengar.

Lakuan Yakin

Lakuan yakin ialah ujaran yang menunjukkan kepercayaan yang tinggi terhadap kebenaran sesuatu fakta, keupayaan atau kemampuan seseorang. Lakuan ini berkaitan langsung dengan pengurusan 1MDB. Kajian ini mendapati lakuan yakin berada di tempat keempat tertinggi dengan kekerapan 12 ujaran atau 7.18%. Analisis juga mendapati pelbagai perkara yang diyakini oleh Tun Dr. Mahathir. Antaranya ialah yakin tentang kekalahan Barisan Nasional dalam PRU14; yakin tentang kejayaan Deklarasi Rakyat; yakin tentang kebijaksanaan penduduk Sekinchan; yakin tentang kehendak rakyat yang ingin menjatuhkan Dato Sri Mohd Najib sebagai Perdana Menteri, dan sebagainya. Contoh berikut ialah lakuan yakin oleh Tun Dr. Mahathir.

1. [25] Saya **yakin** penduduk-penduduk Kuala Kangsar ini, faham apa dianya 1MDB. (R7:T4:U25)
2. [4] Saya yakin, semua daripada kita, hendak.. Kita jatuhkan Kleptokrasi yang sedang ada di negara ini (R9:T4:U4)
3. [1] **Saya yakin**, [2] kalau *bermillion-million* rakyat Malaysia menandatangani Deklarasi ini, raja akan mengambil berat (R5:T9:U1)

Contoh 1 menunjukkan Tun Dr. Mahathir yakin dengan penduduk Kuala Kangsar tentang kefahaman mereka terhadap isu 1MDB. Keyakinan ini diujarkan kerana isu pengurusan 1MDB telah menjadi pengetahuan umum pada ketika ujaran itu disampaikan pada 13 Jun 2016. Contoh 2 pula menunjukkan keyakinan Tun Dr. Mahathir bahawa para pendengar hendak menjatuhkan Dato Sri Mohd Najib sebagai Perdana Menteri atau sebagai pemimpin kleptokrasi. Contoh 3 memperlihatkan keyakinan Dr. Mahathir bahawa jika jutaan rakyat menandatangani Deklarasi Rakyat, maka Yang Dipertuan Agong akan melakukan sesuatu untuk mendesak Dato Sri Mohd Najib meletakkan jawatan sebagai Perdana Menteri. Kajian ini merumuskan bahawa Tun Dr. Mahathir menunjukkan ekspresi yakin yang tinggi terhadap pelbagai perkara. Keyakinan yang ada pada diri Tun Dr. Mahathir menyebabkan beliau melakukan pelbagai tindakan, termasuk menganjurkan *Deklarasi Rakyat*.

Lakuan Salam

Lakuan salam ialah lakuan sapaan dalam Islam dan mendoakan kesejahteraan seseorang. Berdasarkan analisis kajian, lakuan salam mencatatkan kekerapan kelima tertinggi, iaitu dengan jumlah 11 ujaran. Lakuan salam diucapkan pada awal dan akhir ucapan. Namun demikian, hanya tujuh rakaman penuh, dua rakaman tidak penuh, dan satu rakaman dihalang oleh pihak polis. Berikut ialah contoh salam oleh Tun Dr. Mahathir.

1. **Assalamualaikum wbkt, dan salam sejahtera.** (R2:T1:U2)
2. [1] Salam sejahtera kepada hadirin sekali. (R7:T1:U1)
3. [14] wabillahi taufik wal hidayah, **assalamualaikum.** (R3:T6:U14)

Berdasarkan analisis, terdapat lakuan salam disampaikan pada permulaan ucapan dan tanpa salam ketika penutupan. Terdapat juga salam yang disampaikan pada akhir ucapan. Ujaran dalam contoh 1 dan contoh 2 merupakan lakuan salam pembukaan, manakala contoh 3 pula lakuan salam penutup. Kajian ini merumuskan lakuan salam merupakan satu bentuk ekspresi perasaan untuk menyejahterakan seseorang atau sekumpulan orang. Lakuan ini juga merupakan satu amalan bagi umat Islam sama ada ketika bertemu atau memulakan sesuatu majlis, termasuklah memulakan ucapan awam. Selain itu, lakuan salam merupakan sebahagian daripada amalan kesantunan berbahasa.

Lakuan Syukur

Secara umumnya, syukur membawa maksud terima kasih kepada Allah SWT. Dalam konteks ini, syukur merupakan ekspresi perasaan berterima kasih dan penghargaan yang tinggi terhadap rezeki yang Allah SWT berikan kepada hamba-Nya. Istilah syukur sering dipadankan dengan perkataan *alhamdulillah*. Kajian ini mendapati lakuan syukur berada di tempat keenam tertinggi dengan tujuh ujaran atau 4.19%. Kedudukan ini dikongsi bersama dengan dua lakuan lain, iaitu lakuan kecindan dan lakuan bimbang. Lakuan syukur ini diujarkan kerana pelbagai sebab. Antaranya ialah Tun Dr. Mahathir diberi kesempatan dan peluang untuk berucap, pembebasan Dato Khairuddin dan peguamnya, kejayaan mengadakan perhimpunan dan sebagainya. Contohnya adalah seperti berikut:

1. [3] **Alhamdulillah**, [4] akhirnya saya diberi peluang untuk bercakap pada... (R2:T1:U3)
2. [19] **Alhamdulillah**, [20] berita gembira. [21] Hakim kata, [22] mereka ini dibebaskan, tidak ada kesalahan apa-apa ... (R8:T3:U19)
2. [10] **Saya bersyukur** [11] kerana berkumpul (masalah rakaman) semangat untuk ... (R9:T1:U10)

Secara umumnya, tiga contoh di atas menunjukkan lakuan syukur oleh Tun Dr. Mahathir. Ujaran dalam contoh 1 menunjukkan Tun Dr. Mahathir mengucapkan syukur kepada Allah kerana diberi peluang untuk menyampaikan ucapan dalam *Forum Nothing To Hide*. Forum ini pada asalnya dianjurkan untuk Dato Sri Mohd Najib memberi penjelasan tentang pengurusan 1MDB. Oleh sebab, Dato Sri Mohd Najib tidak hadir, maka Tun Dr. Mahathir dibenarkan untuk menyampaikan ucapan. Peluang yang diberikan itu dihargai dan mengucapkan syukur kepada Allah SWT. Contoh 2 pula berkaitan dengan ucapan syukur atas berita pembebasan Dato Khairuddin, manakala contoh 3 pula menunjukkan lakuan syukur kerana semangat dalam perhimpunan untuk menjatuhkan pemimpin kleptokrasi, yang merujuk kepada Dato Sri Mohd

Najib. Kajian ini merumuskan bahawa Tun Dr. Mahathir memperlihatkan ekspresi kesyukuran kepada Allah SWT. Namun demikian, kekerapan ujaran tersebut adalah tidak dominan sepanjang sepuluh ucapan lisan Tun Dr. Mahathir.

Lakuan Kecindan

Lakuan kecindan merupakan ujaran yang mengandungi unsur jenaka atau unsur yang menimbulkan kegelian hati para pendengar. Lakuan kecindan diletakkan di bawah kategori ekspresi kerana menunjukkan perasaan ceria ketika berucap. Walaupun lakuan kecindan, namun ia berkaitan dengan 1MDB. Kecindan ini ditentukan oleh konteks. Lakuan kecindan tidak dominan sepanjang sepuluh ucapan lisan Tun Dr. Mahathir dan ia berada di tempat keenam dengan kekerapan tujuh ujaran atau 4.19%. Keadaan ini menunjukkan Tun Dr. Mahathir menyampaikan isu-isu penting tanpa unsur-unsur kecindan yang berlebihan. Contoh lakuan kecindan adalah seperti berikut.

1. [8] *Tapi kena soal jadi saya takut, nampak tak? (diikuti aksi gementar). (R4:T9:U8)*
2. 40] er.. er.. di sini ada tempat tak? (*Jawapan serentak daripada penonton*). Kalau ada tempat nak simpan dia, boleh masuk dia situ.. (R10:T4:U40)

Ujaran dalam contoh 1 menunjukkan Tun Dr. Mahathir melakukan kecindan kerana terdapat aksi takut. Konteks ujaran, Tun Dr. Mahathir telah disiasat oleh polis sebanyak dua kali dan mendakwa bahawa siasatan tersebut bertujuan untuk menakut-nakutkan Tun Dr. Mahathir. Oleh itu, Tun Dr. Mahathir melakukan kecindan bahawa dia takut disoal polis, kemudian diikuti oleh aksi gementar sebagai tanda dia takut. Aksi takut itu menimbulkan kegelian hati pendengar. Contoh 2 pula berkaitan dengan pemenjaraan Dato Sri Mohd Najib. Konteks ujaran, Tun Dr. Mahathir menjelaskan bahawa Dato Sri Mohd Najib akan dipenjarakan sekiranya Barisan Nasional kalah dalam PRU14. Oleh itu, Tun Dr. Mahathir mengemukakan soalan berseloroh dan bertanya kepada hadirin sekiranya di kampung tersebut ada tempat untuk memenjarakan Dato Sri Mohd Najib. Kajian ini merumuskan lakuan kecindan tidak dominan dalam ucapan lisan Tun Dr. Mahathir. Hal ini disebabkan sikap Tun Dr. Mahathir yang lebih cenderung menggunakan lakuan sindiran atau anekdot bagi mewujudkan tarikan dalam menyampaikan isu yang serius.

Lakuan bimbang

Lakuan bimbang ialah lakuan ekspresi perasaan risau terhadap sesuatu perkara yang boleh membawa keburukan atau masalah. Kebimbangan Tun Dr. Mahathir berkait rapat dengan dana pengurusan 1MDB dan keadaan negara. Dalam kajian ini, analisis mendapati lakuan bimbang berada di tempat keenam dengan kekerapan tujuh ujaran atau 4.19%. Analisis juga mendapati pelbagai perkara yang dibimbangkan. Antara perkara yang dibimbangkan ialah bimbang dengan nasib Dato Sri Mohd Najib jika kalah dalam PRU14; perbelanjaan yang luar biasa oleh pihak pengurusan 1MDB; penyelewengan terus berlaku dalam 1MDB, campur tangan hakim, duit haji tidak halal, dan kesan pemerintahan Dato Sri Mohd Najib. Senarai berikut ialah 3 contoh lakuan ekspresi bimbang oleh Tun Dr. Mahathir.

1. [41] **Saya takut**, kalau kita tak periksa benda ini, tak dedah perkara ini, ia terus berlaku. (R1:T6:U4)
2. [11] Dan **saya kkuatir** kalau-kalau dia kacau judiciary, hakim-hakim juga mungkin dia kacau. (R4:9:U11)

3. [5] **Saya kkuatir** kalau duit itu tak halal,. [6] Eh.. kerja umrah kita itu halal ka? (R4:T10:U5)

Ujaran dalam contoh 1 di atas menunjukkan Tun Dr. Mahathir bimbang jika pihak pengurusan 1MDB tidak disiasat, perkara penyelewengan akan terus pada masa hadapan dan sekali gus merugikan negara. Ujaran dalam contoh 2 pula berkaitan dengan kebimbangan Tun Dr. Mahathir terhadap campur tangan kehakiman dalam siasatan pengurusan 1MDB. Menurut Tun Dr. Mahathir, sekiranya wujud campur tangan kehakiman, maka kemungkinan besar Dato Sri Mohd Najib akan terlepas daripada segala dakwaan penyelewengan dana 1MDB.

Ujaran dalam contoh 3 berkaitan dengan peruntukan yang diberikan oleh 1MDB kepada imam-imam masjid. Konteks ujaran, Tun Dr. Mahathir meragui kesahan haji imam-imam yang menggunakan dana 1MDB. Hal ini kerana Tun Dr. Mahathir berpendapat bahawa dana 1MDB ialah dana yang diselewengkan atau dicuri oleh pihak pengurusan 1MDB. Oleh itu, ibadah haji oleh para imam yang menggunakan dana 1MDB dikkuatiri tidak sah atau tidak diterima oleh Allah SWT. Kajian ini merumuskan bahawa lakuan bimbang merupakan ekspresi perasaan Tun Dr. Mahathir terhadap perkara tidak baik akan berlaku. Lakuan ini tidak dominan tetapi amat penting dalam menggerakkan usaha Tun Dr. Mahathir untuk menyuarakan pandangannya terhadap pengurusan 1MDB.

Lakuan Tidak tahu

Lakuan tidak tahu ialah ujaran yang menunjukkan keadaan tidak mendapat maklumat tentang sesuatu perkara. Lakuan tidak tahu diletakkan di bawah lakuan ekspresi kerana ia mengekspresikan psikologi tidak mengetahui sesuatu perkara atau tidak menerima maklumat. Lakuan tidak tahu berada di tempat ketujuh dalam kategori ekspresi, dengan jumlah enam ujaran atau 3.59%. Antara perkara yang tidak diketahui oleh Tun Dr. Mahathir ialah Tun Dr. Mahathir tidak tahu tentang dana yang dimaksudkan oleh Dato Sri Zahid Hamidi (Timbalan Perdana Menteri ketika itu); tidak tahu duit 1MDB disimpan, tidak tahu dari mana datang dana 1MDB, bentuk perniagaan 1MDB dan motif pertemuan Dato Sri Mohd Najib dengan Teresa May, Perdana Menteri Britain. Berikut ialah dua contoh ujaran tidak tahu oleh Tun Dr. Mahathir.

1. [12] Tapi duit 1MDB pun **kita tak tau di mana ada**. [13] Ada yang dihantar ke Cayman Island, dihantar balik, di ke Switzerland, Switzerland pergi ke Hong Kong, Hong Kong pergi ke Singapura, [14] **tapi duit tu mana?** (R3:T2:U12)
2. [20] Apa dia perniagaan 1MDB? [21] Siapa yang tahu? [22] Tolong angkat tangan. [23] **Saya pun tak tahu**. [24] **Yang saya tahu**, tiba-tiba duit RM2.6 bilion ada dalam akaun Dato Seri Najib. (R10:T3:U23)

Ujaran dalam contoh 1 di atas menunjukkan Tun Dr. Mahathir tidak tahu kedudukan dana 1MDB yang didakwa dilaburkan di luar negara. Dengan perkataan lain, Tun Dr. Mahathir tidak mendapat maklumat yang lengkap tentang perniagaan dan pelaburan yang dibuat oleh 1MDB. Ujaran dalam contoh 2 pula lakuan tidak tahu tentang perniagaan yang dijalankan oleh 1MDB. Tun Dr. Mahathir tidak tahu jenis-jenis perniagaan 1MDB, sebaliknya Tun Dr. Mahathir hanya tahu berkenaan dengan dana RM2.6 bilion dalam akaun peribadi Dato Sri Mohd Najib. Kajian ini merumuskan lakuan tidak tahu merupakan ekspresi perasaan tidak mendapat maklumat tentang sesuatu perkara. Walaupun tidak dominan, tetapi perasaan ini penting untuk mendorong Tun Dr. Mahathir melakukan usaha untuk menyuarakan isu 1MDB.

Lakuan Pujian

Lakuan pujian merupakan ujaran yang menyatakan kebaikan atau kelebihan seseorang. Lazimnya, lakuan pujian berfungsi sebagai ekspresi perasaan penghargaan. Dalam konteks ini, lakuan pujian dilakukan untuk menarik perhatian orang lain. Analisis mendapati lakuan pujian berada di tempat ketujuh dengan kekerapan enam ujaran atau 3.59%. Pujian ditujukan kepada calon yang bertanding dalam pilihan raya, penguasaan bahasa Melayu oleh seorang kaum Cina, dan pujian kepada Lim Kit Siang atau DAP. Berikut ialah dua contoh lakuan pujian oleh Tun Dr. Mahathir.

1. Tak tahu lah nuklear apakah. [24] Er, Jadi, **bijak pun bijak**. (R7:T12:U24)
2. [8] Tetapi sekarang ini, saya duduk tepi dia, **tak lah buruk sangat**. [9] **Boleh tahanlah**. (R10:T10:U9)

Pujian dalam contoh 1 ditujukan kepada calon yang bertanding di Kuala Kangsar yang diadakan pada 18 Jun 2016. Pujian ini diujarkan pada 13 Jun 2016 untuk memuji calon yang bertanding, iaitu Prof. Dr. Ahmad Termizi. Tujuan ujaran ini adalah untuk menunjukkan bahawa calon tersebut layak mewakili kawasan Parlimen Kuala Kangsar kerana mempunyai kelayakan akademik yang baik. Ujaran dalam contoh 2 pula memperlihatkan Tun Dr. Mahathir memuji Lim Kit Siang yang dahulunya dilabel sebagai rasis. Menurutnya lagi, Lim Kit Siang hanya memperjuangkan nasib kaum Cina di Malaysia. Pujian tersebut bertujuan membetulkan persepsi masyarakat terhadap DAP yang telah menjadi rakan politik Tun Dr. Mahathir. Kajian ini merumuskan bahawa pujian dilakukan untuk menggambarkan kebaikan dan kelebihan bagi menarik masyarakat untuk mendapatkan sokongan.

Lakuan Pelik

Lakuan pelik merupakan ekspresi perasaan hairan terhadap sesuatu perkara. Lazimnya, perasaan hairan timbul apabila melihat sesuatu perkara di luar daripada kebiasaan. Kajian ini mendapati ekspresi pelik berada di tangga kelapan, dengan kekerapan lima ujaran atau 2.99%. Antara perkara yang dihairankan ialah pihak pengurusan 1MDB tidak menyimpan dokumen pelaburan dan perniagaan 1MDB, tuduhan yang tidak selari dengan kesalahan, dan masih ramai ahli UMNO menyokong Dato Sri Mohd Najib. Berikut ialah contoh lakuan hairan atau pelik oleh Tun Dr. Mahathir.

1. [1] **Yang peliknya**, bila minta dokumen, tak ada. [2] Baru nak cari, tak jumpa. [3] Auditor minta dokumen, tak ada. (R5:T5:U1)
2. [25] **Yang pelik** di sini ialah dikenakan tuduhan di bawah Sosma [26] sampai hakim pun dapat selesema (R8:T3:U25)

Contoh 1 menunjukkan Tun Dr. Mahathir mengekspresikan kehairanan tentang pengurusan 1MDB yang tidak menyimpan dokumen-dokumen pelaburan dan perniagaan. Syarikat besar hendaklah menyimpan segala dokumen penting, khususnya berkaitan dengan dokumen pelaburan, perniagaan, atau dokumen aliran tunai keluar masuk dan sebagainya. Oleh itu, Tun Dr. Mahathir hairan tentang sebuah syarikat yang mengendalikan dana berbilion Ringgit Malaysia tetapi tidak dapat menunjukkan dokumen apabila pihak juruaudit memerlukannya. Ujaran dalam contoh 2 pula berkaitan dengan kehairanan Tun Dr. Mahathir terhadap tindakan undang-undang yang dikenakan kepada Dato Khairuddin, iaitu orang yang membuat laporan polis tentang penyelewengan 1MDB. Oleh sebab itu, Tun Dr. Mahathir berasa hairan tentang orang yang membuat laporan polis tentang penyelewengan dikenakan tindakan berkaitan

keganasan. Kajian ini merumuskan lakuan pelik atau hairan merupakan satu ekspresi perasaan terhadap sesuatu yang di luar kebiasaan. Namun demikian, kajian mendapati lakuan pelik tidak dominan.

Lakuan Enggan

Enggan merupakan ekspresi untuk menyatakan tindakan tidak mahu, tidak suka atau menolak permintaan seseorang. Analisis mendapati lakuan enggan berada di kedudukan kelapan, dengan kekerapan lima ujaran atau 2.99%. Secara umumnya, perkara yang enggan dilakukan oleh Tun Dr. Mahathir ialah enggan untuk menghuraikan sesuatu, enggan masuk penjara dan enggan untuk campur tangan asing dalam urusan negara. Dua contoh berikut ialah ujaran lakuan enggan.

1. ... suka kacau. [10] **Kita tak suka masuk jail** (R5:T9:U10)
2. [28] tapi saya fikir apabila kita merdeka, kita tak nak kuasa asing menguasai kita. (R5:T10:U28)

Ujaran dalam contoh 1 menunjukkan lakuan enggan oleh Tun Dr. Mahathir. Konteks ujaran ialah tindakan kerajaan yang memenjarakan orang-orang yang menentang kepimpinan Dato Sri Mohd Najib. Oleh itu, Tun Dr. Mahathir menyeru agar para pendengar menolak kepimpinan Dato Sri Mohd Najib untuk terus menjadi Perdana Menteri. Hal ini kerana Tun Dr. Mahathir enggan para penentang Dato Sri Mohd Najib dimasukkan ke dalam penjara. Ujaran dalam contoh 2 berkenaan dengan keengganan Tun Dr. Mahathir terhadap kuasa asing mencampuri urusan negara Malaysia. Konteks ujaran ialah Tun Dr. Mahathir menghuraikan bahawa kerajaan di bawah kepimpinan Dato Sri Mohd Najib mengupah konsultan Amerika, Britain dan Eropah untuk diletakkan di bawah Jabatan Perdana Menteri. Oleh itu, lakuan enggan Tun Dr. Mahathir dapat ditafsirkan dalam hal campur tangan kuasa asing di Malaysia. Kajian merumuskan lakuan enggan adalah untuk menolak sesuatu yang tidak baik sama ada tidak baik untuk diri atau tidak baik untuk negara secara keseluruhan.

Lakuan Malu

Kamus Dewan Edisi Keempat (2007, p. 988) mendefinisikan malu sebagai perasaan aib, hina dan rendah kerana membuat sesuatu yang salah atau tidak sopan. Dari sudut lakuan bahasa, malu ialah ekspresi perasaan tidak menerima keadaan negatif atau keadaan yang mengaibkan hanya disebabkan oleh orang lain. Dalam kajian ini, konsep malu merujuk kepada Tun Dr. Mahathir tidak dapat menerima pandangan negatif orang lain, khususnya negara luar terhadap Malaysia hanya disebabkan oleh penyelewengan pemimpin tertinggi negara. Analisis mendapati lakuan malu berada di tempat kedua terendah dengan kekerapan sebanyak empat ujaran. Menurut Tun Dr. Mahathir, Dato Sri Mohd Najib telah mewujudkan imej buruk negara di mata dunia dan hal ini menyebabkan beliau berasa malu. Contohnya adalah seperti berikut:

1. [5] Kita **amat malu** di seluruh dunia apabila ditanya [6] "*Daripada mana kamu datang?*" (R9:T4:U5)
2. [18] **Kita berasa malu**, kita berasa malu bila kita jumpa orang, [19] orang kata negara kita ini adalah negara rasuah. (R10:T9:U18)

Ujaran dalam contoh 1 di atas menunjukkan ekspresi Tun Dr. Mahathir yang berasa malu apabila beliau ditanya tentang Malaysia. Tun Dr. Mahathir malu untuk mengaku warga negara Malaysia kerana dipimpin oleh pemimpin kleptokrasi. Ujaran dalam contoh 2 juga

menunjukkan ekspresi malu apabila orang luar negara melabel Malaysia sebagai sebuah negara rasuah. Kajian ini merumuskan bahawa perasaan malu oleh Tun Dr. Mahathir disebabkan oleh imej negara rasuah dan negara kleptokrasi di bawah kepimpinan Dato Sri Mohd Najib.

Lakuan Tidak Hairan

Lakuan tidak hairan ialah ujaran yang tidak menunjukkan kehairanan atau kepelikan terhadap sesuatu. Ekspresi ini menunjukkan reaksi biasa kerana dapat menjangkakan sesuatu berlaku atau telah menyaksikan sesuatu yang lazim berlaku. Dalam kajian ini, hanya dua kali menunjukkan lakuan tidak hairan. Jumlah ini menjadikan lakuan tidak hairan berada di kedudukan terendah dari segi kekerapan. Contohnya adalah seperti berikut.

1. [27] Ini cara mereka menguruskan wang yang banyak. [28] Tetapi saya **rasa tidak hairan**. [29] Ini bukan berkenaan dengan Najiblah. [30] Saya takut jadi macam Rafizi nak masuk. (R5:T5:U28)
2. [34] Jadi, *saya tak hairanlah orang yang tak baca*, tiba-tiba sign dokumen, [35] orang macam ini tak ada pendirian, [36] dan tak layak jadi Perdana Menteri Malaysia. (R5:T10:U34)

Ujaran dalam contoh 1 dan contoh 2 menunjukkan Tun Dr. Mahathir tidak hairan dengan cara pengurusan kewangan dalam 1MDB. Konteks ujaran ialah Tun Dr. Mahathir menjelaskan bahawa kepimpinan Dato Sri Mohd Najib banyak menggunakan penasihat luar negara. Sebagai mantan Perdana Menteri Malaysia selama 22 tahun, Tun Dr. Mahathir sudah pasti sedia maklum tentang tatacara pengurusan dana kerajaan. Oleh sebab itu, Tun Dr. Mahathir tidak hairan dengan tindakan Dato Sri Mohd Najib. Kajian ini merumuskan bahawa lakuan tidak hairan tidak dominan kerana Tun Dr. Mahathir merupakan mantan Perdana Menteri. Beliau dapat menjangkakan segala tindakan dan keputusan pihak pemimpin semasa.

Tidak Memaafkan

Lakuan tidak memaafkan ialah ujaran yang menunjukkan sesuatu tidak boleh dibiarkan atau tidak diberi peluang. Kajian mendapati dua ujaran lakuan tidak memaafkan dan kedua-dua ujaran ini ditujukan kepada Dato Sri Mohd Najib kerana telah melakukan penyelewengan dana yang amat besar melalui penubuhan 1MDB.

1. [38] Saya fikir, ini kita tak boleh lagi, [39] **tak boleh lagi maafkan**, [40] atau pun pandang ke lain, kita mesti tumpu kepada yang ini. (R1:T6:U39)
2. [17] Saya, kata Mat Saleh, *I cannot forgive people who do this thing to UMNO*. (R1:T10:U17)

Kedua-dua contoh di atas diujarkan dalam ucapan atau rakaman yang sama, iaitu dalam rakaman 1. Dengan perkataan lain, lakuan tidak memaafkan ini dilakukan pada peringkat awal tercetus berita tentang 1MDB, iaitu pada 25 April 2015. Kajian ini mendapati kehilangan berbilion Ringgit Malaysia yang didakwa oleh Tun Dr. Mahathir menyebabkan beliau mengujarkan lakuan tidak memaafkan. Dalam konteks yang sama, Tun Dr. Mahathir juga mendakwa bahawa UMNO telah dirosakkan oleh sikap dan amalan rasuah Dato Sri Mohd Najib. Tun Dr. Mahathir mendakwa bahawa UMNO tidak lagi memperjuangkan agama, bangsa dan negara, sebaliknya UMNO hanya mempertahankan Dato Sri Mohd Najib sebagai pemimpin kleptokrasi. Oleh sebab itu, Tun Dr. Mahathir mengujarkan lakuan tidak memaafkan Dato Sri Mohd Najib. Kajian ini merumuskan, walaupun ujaran ini hanya dilakukan sebanyak

dua kali dalam rakaman yang sama, namun demikian sikap tidak memaafkan ini menjadi perkara penting yang mendorong Tun Dr. Mahathir menyuarakan pandangannya terhadap 1MDB secara berterusan.

Lakuan Gembira

Kamus Dewan Edisi Keempat (2007, p. 453) mendefinisikan gembira sebagai sangat suka, sangat girang, dan berbesar hati. Dari sudut lakuan bahasa, lakuan gembira ialah ujaran yang menunjukkan perasaan suka dan riang hati terhadap sesuatu. Kajian ini mendapati lakuan gembira mencatatkan jumlah terendah dengan kekerapan sebanyak dua ujaran. Analisis juga memperlihatkan kegembiraan ini disebabkan oleh kehadiran pendengar yang ramai. Contohnya adalah seperti berikut:

1. **Saya berasa amat gembira**, [5] akan sambutan untuk kempen kolokium ini. (R7:T1:U4)
2. **Saya amat berasa gembira** [3] dengan jumlah yang hadir pada malam ini (R10:T2:U2)

Kedua-dua lakuan gembira di atas disebabkan ucapan beliau disambut dengan penonton yang ramai. Lakuan ini tidak berkait langsung dengan isu 1MDB. Kajian ini merumuskan bahawa lakuan gembira hanya sebagai manifestasi sambutan ucapan oleh Tun Dr. Mahathir untuk mendapatkan penjelasan tentang isu 1MDB.

RUMUSAN

Kajian ini merumuskan bahawa lakuan janji merupakan ujaran yang mengikat penutur untuk melakukan perkara yang diperkatakan. Lakuan janji hanya berlaku selepas penubuhan PPBM dan dalam ucapan sepanjang tahun 2017. Lakuan janji bertujuan menarik sokongan rakyat untuk menyokong Tun Dr. Mahathir dalam menjatuhkan Dato Sri Mohd Najib sebagai Perdana Menteri Malaysia, Pengerusi 1MDB dan Menteri Kewangan. Pada pendapat Tun Dr. Mahathir, kejatuhan Dato Sri Mohd Najib sebagai Perdana Menteri merupakan satu penyelesaian akhir isu 1MDB. Sebanyak sembilan perkara yang dijanjikan antaranya ialah berjanji untuk mengembalikan keadilan atau hak, menyelamatkan Malaysia daripada kleptokrasi, tidak mengamalkan rasuah, dan sebagainya. Selain itu, kajian ini memperlihatkan bahawa Tun Dr. Mahathir menonjolkan pelbagai ekspresi emosi dan perasaan dalam membahaskan isu 1MDB. Fungsi utama lakuan ekspresi adalah untuk memperlihatkan tujuan dan reaksi Tun Dr. Mahathir dalam menyelesaikan masalah. Hal ini dapat dilihat melalui lakuan kehendak, lakuan menghalang, dan lakuan tidak memaafkan. Walaupun lakuan-lakuan ini tidak dominan (kurang daripada 10 ujaran), namun demikian ia penting dalam menggerakkan usaha Tun Dr. Mahathir menyuarakan pandangan dan kritikan berterusan terhadap pihak pengurusan 1MDB.

RUJUKAN

- Ab Razak A.K, Abd Ganing, L. & Riduan, M. (2018) Analisis Sistem Sapaan Dalam Forum Wacana Sinar Harian. *Jurnal Sultan Alauddin Sulaiman Shah*. Vol 5 (2) 243-256.
- Abdul Mua'ti, M. (2005). Pemikiran Tun Dr. Mahathir Mohamad: Satu Kajian Terhadap Penghujahan Logik dalam Ucapan Di Perhimpunan Agung UMNO (1982-2003). Tesis Ph.D tidak diterbitkan, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia.

- Abdulrahman, A. (2010). *Persuasive Language In Selected Speeches Of Tun Dr. Mahathir Mohamad*. Tesis Ph.D tidak diterbitkan, Universiti Putera Malaysia, Selangor, Malaysia.
- Ahmad Syadzali (2014). *Kajian Semiotika Terhadap Bingkai Pemberitaan Mahathir Mohamad Dalam Media Online Kompas Cyber Media Pada Era Pasca-Orde Baru 2000-2005*. Tesis Ph.D tidak diterbitkan, Universiti Utara Malaysia, Kedah, Malaysia.
- Ahmad Syafi'i. (2014). *Analysis Expressive Of Illocutionary Act Used By Prime Minister Tony Abbott's Speech In Australian Parliament*. Disertasi Sarjana tidak diterbitkan, Maulana Malik Ibrahim State Islamic Universiti, Indonesia.
- Alieto, E.O. & Devanadera, A.C. (2018). *The Philippines' War On Drugs: A Pragmatic Analysis On Duterte's Commemorative Speeches*. *World Academy Of Science, Engineering And Technology International Journal Of Cognitive And Language Sciences*, 12(10).
- Austin, J.L. (1962). *How To Do Things With Words*. London: Oxford University Press.
- Ayeomoni, O.M. & Akinkuolere, O.S. (2012). *A Pragmatic Analysis of Victory and Inaugural Speeches of President Umaru Musa Yar'Adua*. *Journal of Theory and Practice in Language Studies*. 2(3), 461-468.
- Azimah Shurfa, M.S. (2010). *A Critical Discourse Analysis Of Mahathir Mohamad's Speeches Against The War On Terror*. Tesis Sarjana tidak diterbitkan, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Bach, K., & Harnish, R.M. (1979). *Linguistic Communication And Speech Acts*. Cambridge & London: The Mit Press.
- Idris, A. (2001). *Wacana dan Kepimpinan: Satu Analisis Terhadap Perutusan Perdana Menteri Mahathir Mohamad*. Tesis Ph.D tidak diterbitkan, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Jabber, K.W. dan Zhang, J. (2013). *The Modal Verbs: A Speech Act of Request in The Speech of The President of The United States Barak Obama*. *An International Journal In English*. 12.
- Josiah, U.E. & Johnson, S.E. (2012). *Pragmatic Analyses of President Goodluck Jonathan's and President Barack Obama's Inaugural Addresses*. *International Journal Of Humanities And Social Science*. 2(12).
- Kamila, G. (1999). *Critical Discourse Analysis of The Speeches of Dr. Mahathir Mohamad*. Tesis Ph.D tidak diterbitkan, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Kamus Dewan Edisi Keempat. (2007). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Lim, K.H. (1992). *Hujahan Mahathir Dalam Ucapan Terpilih: Satu Analisis Daripada Jurus Pandang Logik Informal*. Disertasi Sarjana tidak diterbitkan, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Manabe, T. (1984). *Speech Act Theory Based Interpretation For Written Text*. Tesis Ph.D tidak diterbitkan, University Of Texas, Texas, Amerika Syarikat.
- Mazli, M. (2014). *Pemikiran Tun Dr. Mahathir Mengenai Politik Orang Melayu Malaysia Pasca Persaraan (2003-2012)*. Tesis Ph.D tidak diterbitkan, Universiti Utara Malaysia, Kedah, Malaysia.
- Pratama, N.B. (2014). *Commissive and Directive Acts Performed By David Cameron In His Davos Speech*. Disertasi Sarjana tidak diterbitkan, Universitas Brawijaya, Indonesia.
- Purwadi, D. & Sihombing, L. (2012). *Speech Acts In Julia Gillard's Speeches*. *Journal Of Transform Journal Of English Language Teaching and Learning*. 1(2), 1-7.
- Sagawati, J.W. (2014). *Illocutionary Acts in Joko Widodo Facebook Fan Page*. *Jurnal Ilmiah Mahasiswa Fib*. 3(2).
- Saputro, E.P.N. (2015). *The Analysis of Illocutionary Acts of Jokowi's Speeches*. Disertasi Sarjana tidak diterbitkan, Sanata Dharma University Yogyakarta, Indonesia.

Searle, J.R. (1969). *Speech Act*. Cambridge: Cambridge University Press.

Searle, J. R. (1979). *Expression And Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.

Umar, T.F. (2016). *The Analysis of Speech Act of President Joko Widodo at APEC Forum*.

Disertasi Sarjana tidak diterbitkan, Alauddin State Islamic University Makassar.

Vendler Z. (1972). *Res Cogitans*. Ithaca New York: Cornel University Press.